

EL SƏNƏTİNİ YAŞADANLAR VƏ YA ŞƏBƏKƏ USTASI HÜSEYN HACIMUSTAFAZADƏNİN SƏNƏT DÜNYASINA SƏYAHƏT

Qədim və zəngin tarixə, yüksək mədəniyyətə malik olan Şəki şəhəri əsrlər boyu sənətin və sənətkarlığın yüksək səviyyədə inkişaf etdiyi ərazilərdən biri olmuşdur. Şəki sənətkarlarının tarixən əldə etdikləri təcrübə nəsilən-nəslə keçməklə zamanəmizədək gəlib çatmışdır. Onların istehsal etdikləri məhsullar yerli tələbatı ödəməklə yanaşı, xarici bazarlara da yol tapmışdır.

El sənətkarlarının misilsiz sənət ənənələrini davam etdirən şəkili sənətkarların fədakar əməyi sayəsində bu qədim şəhərdə zəngin tarixi-mədəni irs yaranmışdır. İpəkçilik, papaqçılıq, misgərlik, dəmirçilik, dulusçuluq, tətbiqi sənət, şəbəkə, ağac üzərində oyma və digər istehsal sahələri Şəki sənət məbədinin başlıca sütunlarını təşkil etmişdir.

Şübhəsiz, Şəki sənətkarlığından söz düşəndə şəbəkə sənəti xüsusi qeyd olunur. Yaxın və Orta Şərqi memarlığında və dekorativ-tətbiqi sənətində bədii konstruktiv forma olan şəbəkə Azərbaycan memarlığında IX-XII əsrlərdən tətbiq edilməyə başlanmışdır. Şəbəkədə ağacdan hazırlanmış ayrı-ayrı hissələr bir-birinə geydirilir və bənd edilir. Bu zaman yapışqan, mismar və digər bərkidici materiallardan istifadə olunmaması şəbəkənin səciyyəvi xüsusiyyətlərindəndir.

Şəkiddə bu qədim el sənətini yaşadanlardan biri də bərpaçı şəbəkə ustası Hüseyn Hacımustafazadədir. 1973-cü ildə Şəki şəhərində anadan olmuş Hüseyn 1988-ci ildə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin Respublika Elmi-Bərpa İstehsalat İdarəsində şəbəkə ustası köməkçisi kimi fəaliyyətə başlamışdır. O, 1988-1997-ci illər ərzində Şəki şəhərindəki XIX əsrə aid tarix-memarlıq abidəsi “Yuxarı Karvansaray” mehmanxana kompleksinin, Şəkixanovların ev-muzeyinin və digər tarixi abidələrin bərpasında yaxından iştirak etmişdir. 1998-1999-cu illərdə Bakıda Şəhidlər məscidinin tikilməsində, interyerinin bəzədilməsi və pəncərələrinin yığılmasında, 2007-ci ildə Gəncə şəhərindəki “Şah Abbas”, 2008-ci ildə isə Bərdədəki “İmamzadə” məscidlərinin pəncərə şəbəkələrinin bərpasında usta Hüseynin böyük əməyi olmuşdur.

Şəbəkə sənətinin özünəməxsus xüsusiyyətləri və incəlikləri barədə fikirlərini AzərTAc ilə bölüşən Hüseyn Hacımustafazadə sərbəst olaraq ilk şəbəkəni 1990-cı ildə yaratdığını, bu əsəri satmaq fikrində olmadığını və beş ildən artıq özündə

saxladığını bildirmişdir. 1995-ci ildə Azərbaycanda ilk dəfə xalq sənətkarlarının respublika baxış-müsabiqəsinin keçirildiyini xatırladan usta Hüseyn ilk əl işini məhz həmin müsabiqəyə təqdim etdiyini, əsərinin ağac üzərində oyma bölməsi üzrə birinci

yeri tutduğunu diqqətə çatdırmışdır. Şəbəkə ustası bu hadisədən çox sevindiğini, bu uğurun onun gələcək fəaliyyətinə çox böyük təsir göstərdiyini bildirmişdir.

Hüseyn Hacımustafazadə 2002-2004-cü illərdə Almaniyanın “Den Kmalkoh Ege Meckhembelq GMB” şirkəti ilə bağlanmış müqavilə əsasında Şəki xanları sarayının bərpasında yaxından iştirak etmiş, sarayın qapı və pəncərələrini, tavanın böyük bir hissəsini yüksək ustalıqla bərpa etmişdir. Usta Hüseyn dediyinə görə, şəbəkə Azərbaycanın bütün bölgələrində geniş yayılsa da, ən incə, zərif və gözəl şəbəkə məhz Şəki xanlarının sarayındadır. Sadə şəbəkənin bir kvadratmetrinə 5 min xırda detal düşdüyü halda, Xan sarayındakı pəncərə şəbəkələrinin hər kvadratmetrinə 14 min detal hissə və rəngli şüşə düşür. Bu o deməkdir ki, hissələr son dərəcə kiçikdir, bu səbəbdən onları əl ilə, barmaqla tutub yığmaq mümkün deyildir və mütləq xüsusi maqqaşdan istifadə olunmalıdır. Hər bir hissənin yığımı və tam hazır vəziyyətə gətirilməsi üçün onun üzərində 10-14 əməliyyat aparmaq lazım gəlirdi.

Bərpaçı ustanın bildirdiyinə görə, bu zaman əsas çətinliklərdən biri də rəngli şüşələrlə bağlı idi. 250 il əvvəl bu saray tikilərkən şəbəkənin hazırlanmasında istifadə olunan rəngli şüşələr

Venetsiyadan gətirilmişdi. Həmin şüşələrin qalınlığı bir millimetr idi. Sarayın bərpası zamanı usta Hüseyn və köməkçiləri Rusiyanın Bryansk şəhərindən gətirilmiş rəngli şüşələrlə işləyirdilər. Bu şüşələrin qalınlığı 3 millimetr olduğundan şəbəkənin xırda hissələrini hazırlayarkən onlarla işləmək çox çətinlik yaradırdı. Sonradan Almaniya-yadan sifariş əsasında gətirilmiş şüşələrin qalınlığı da 2 millimetr olmuşdur. Lakin bütün çətinliklərə baxmayaraq, usta Hüseyn və köməkçiləri Xan sarayının bərpasını vaxtında və yüksək keyfiyyətlə başa çatdırmışlar.

Hüseyn Hacımustafazadənin dediyinə görə, ən çox bəyəndiyi əl işi “Kəhkəşan” şəbəkəli kompozisiyadır. Xalçaya bənzəyən bu əsər 3 növ şəbəkənin birləşməsindən hazırlanmışdır. Altı aya ərsəyə gələn bu sənət əsərində 5 minə yaxın xırda detaldan istifadə olunmuşdur. Sənətkar həmin əsərlə həvəskar rəssamların və tətbiqi sənət ustalarının paytaxtda keçirilən işlərindən ibarət respublika baxış müsabiqəsində iştirak etmiş və dekorativ tətbiqi sənət nümunələri üzrə birinci yeri tutmuşdur.

Əsrlər boyu şəbəkə düz lövhə şəklində hazırlanmışdır. Hüseyn Hacımustafazadə 2009-cu ildə hazırladığı kürə şəkilli şəbəkə ilə şəbəkəçilik sənətinə yenilik gətirmişdir. Dünyada bənzəri olmayan bu şəbəkə 1800 detal hissə və şüşədən quraşdırılmışdır. Bu əsər 2012-ci ildə TÜRKSOY tərəfindən keçirilən beynəlxalq festivalda birinci yerə layiq görülmüşdür. Ümumiyyətlə, bərpaçı şəbəkə ustası indiyədək Efiopiya, Madaqaskar, Bolqarıstan, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Türkiyə və digər ölkələrdə təşkil olunan sərgi və müsabiqələrdə, habelə 2010-cu ildə Bakıda keçirilən Beynəlxalq turizm sərgisində iştirak etmiş, uğur qazanmışdır.

Hüseyn Hacımustafazadə qədimdən bu günümüzdə miras qalmış şəbəkə sənətini yaşatmaq üçün onun sirlərini gənclərə həvəslə öyrədir. Ustanın dediyinə görə, 12 nəfər şagirdi vardır. Şəbəkə çətin sənət olduğundan bəzi şagirdlər sonadək davam gətirə bilmirlər. Çətinliyi görəndə yayınır, başqa sahələrə üz tuturlar. Həddindən artıq marağı olan 1-2 nəfər sonadək dözüür, bu sənətin sirlərinə yiyələnir. Şəbəkə sənətini mükəmməl öyrənmək üçün bir neçə il fasiləsiz məşğul olmaq lazımdır.

Usta Hüseyn hazırda Şəki şəhərindəki “Yuxarıbaş” Tarix və Memarlıq Qoruğunun ərazisində fəaliyyət göstərən “Sənətkarlar evi”ndə digər sənətkarlar kimi, yaradıcılıq fəaliyyətini davam etdirir. Şəkiyə gələn xarici turistlər onun yaradıcılığının bəhrəsi olan şəbəkəyə həddindən artıq maraq göstərir, onun hazırlanması prosesi ilə tanış olur, kiçik ölçülü suvenir-şəbəkələri həvəslə alırlar.

Sevindirici haldır ki, Şəkiddə tarixən formalaşmış mədəni irsin qorunmasına diqqət heç vaxt azalmır, əksinə, itib-batmaqda olan qədim el sənətlərinin dirçəldilməsi və inkişaf etdirilməsi üçün lazımı tədbirlər görülür. 2007-ci ildə bu şəhərdə “Sənətkarlar günü”nün bayram edilməsi, 2010-cu ildə Şəkinin “Azərbaycanın Sənətkarlıq Paytaxtı” elan edilməsi, şəhərdə “Sənətkarlar evi”nin fəaliyyətə başlaması Şəkiddə sənətkarlıq ənənələrinin qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsinə öz müsbət təsirini göstərməkdədir.

Mustafa Dadaşov,
AzərTAc-ın müxbiri